

Dominika Dzwonkowska, Michał Latawiec

Sprawozdanie z obrad VII Międzynarodowej Konferencji Naukowej "Ekologia Społeczna, czyli jak wychowywać", 27-29 maja 2013, Olecko-Kowno

Studia Ecologiae et Bioethicae 12/1, 173-181

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOMINIKA DZWONKOWSKA¹

Instytut Ekologii i Bioetyki, UKSW, Warszawa

MICHAŁ LATAWIEC²

Instytut Ekologii i Bioetyki, UKSW, Warszawa

**Sprawozdanie z obrad
VII Międzynarodowej Konferencji Naukowej
Ekologia społeczna, czyli jak wychowywać,
27-29 maja 2013, Olecko-Kowno**

W dniach 27-29 maja 2013 roku odbyła się VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Ekologia społeczna, czyli jak wychowywać”. Debaty odbywały się w siedzibie Wszechnicy Mazurskiej w Olecku oraz budynku rektoratu Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie. Spotkanie rozpoczęło się 27 maja 2013 roku w siedzibie Wszechnicy Mazurskiej od uroczystego przywitania uczestników przez Rektora goszczącej uczelni prof. WM dr Józefa Krajewskiego. Następnie głos zabrali dr Grzegorz Embros – Prodziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW oraz prof. UKSW dr hab. Zbigniew Łepko – Dyrektor Instytutu Ekologii i Bioetyki UKSW.

Po uroczystym otwarciu konferencji i przywitaniu uczestników rozpoczęły się obrady. Pierwszy panel moderowali wspólnie dr Grzegorz

¹ Adres: Instytut Ekologii i Bioetyki; Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; ul. Wóycickiego 1/3, b. 23, p. 308, 01-938 Warszawa. Adres e-mail: d.dzwonkowska@uksw.edu.pl.

² Adres: Instytut Ekologii i Bioetyki; Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; ul. Wóycickiego 1/3, b. 23, p. 308, 01-938 Warszawa. Adres e-mail: michal.latawiec@uksw.edu.pl.

Embros oraz dr Adam Filipowicz. Na wstępie wystąpiła dr Małgorzata Kaniewska z referatem zatytułowanym *Ekoportret Polaka czyli jak chronimy środowisko*. Zaprezentowała ona wyniki badania świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Środowiska przez Zespół Badań Społecznych OBOP w TNS Polska. Prelegentka omówiła wybrane obszary zagadnień przedstawione w badaniu skupiając się na przykład na problemie świadomości ekologicznej, segregacji odpadów, oszczędzania energii, motywach ochrony środowiska, świadomych zakupów czy zmian klimatu. W badaniach tych zwrócono uwagę na fakt, że 94% ankietowanych widzi wpływ stanu środowiska na jakość życia oraz zdrowie, zaś według 1% nie ma związku; bardziej świadomi są mieszkańcy dużych miast oraz osoby z wyższym wykształceniem. Badania wyraźnie pokazały konieczność kontynuowania analiz, aby móc lepiej zrozumieć naturę pojawiających się trendów, niemniej kwestia środowiskowa nie może być oceniana w oderwaniu od innych sfer aktywności człowieka. Jednocześnie badania ekologicznych postaw pokazały chęć zachowań proekologicznych, gdy sprzyjają one oszczędnościom (np. w kwestii segregacji odpadów).

Problem postaw i świadomości ekologicznej analizowała także kolejna prelegentka. Dr Agnieszka Klimska w wystąpieniu zatytułowanym *Sposoby kształtowania świadomości zrównoważonego rozwoju*, powołała się na wyniki innych badań prowadzonych przez Instytut na Rzecz Ekorozwoju w roku 2009 oraz 2010. Badania te ukazały niską świadomość społeczną w zakresie wiedzy, działań i postaw na rzecz zrównoważonego rozwoju. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że Polska w obszarze świadomości o zrównoważonym rozwoju wypada bardzo słabo w porównaniu z innymi państwami Unii Europejskiej. Zaledwie jedna trzecia ankietowanych potrafi właściwie zdefiniować znaczenie terminu zrównoważony rozwój. Rozwiązaniem problemu może być kształtowanie nowych postaw społecznych za pomocą edukacji sustensywnej, która łączy elementy różnych dyscyplin. Zdaniem prelegentki, szczególne znaczenie ma obszar analiz etycznych i filozoficznych.

Problem ochrony środowiska może być dyskutowany z perspektywy wielu dyscyplin, szczególnie miejsce w tych dyskusjach może odegrać również płaszczyzna refleksji teologicznej. Problem ten został przedstawiony w referacie *Zagadnienie ochrony środowiska jako współczesne wyzwanie społecznej nauki Kościoła*, który w zastępstwie za nieobecnego autora dr Marcina Klimskiego odczytała dr Małgorzata Kaniewska. Autor referatu zwrócił uwagę na miejsce ekowartości w społecznej nauce Kościoła Katolickiego oraz na zaangażowanie papieży w szerzenie świadomości ekologicznej i podkreślanie znaczenia zobowiązań moralnych wobec środowiska przyrodniczego. Społeczna nauka Kościoła Katolickiego uwrażliwia szczególnie na odpowiedzialność pokoleniową, szeroko dyskutowaną również w ramach etyki środowiskowej, podkreślając konieczność zapewnienia warunków do godnego bytowania dla obecnego i przyszłych pokoleń.

Kolejny prelegent, dr Adam Filipowicz, wygłosił odczyt na temat *Idee wychowawcze w „Paidagogos” Klemensa Aleksandryjskiego*. W pierwszej kolejności przybliżył on sylwetkę Klemensa Aleksandryjskiego oraz jego wkład w rozwój myśli chrześcijańskiej oraz pedagogicznej. Sam termin pedagogika pochodzi od słów *παῖς* (dziecko) oraz *αγο* (prowadzić), oznaczając prowadzenie dziecka od czegoś niedoskonałego ku osiągnięciu doskonałości, do osiągnięcia ideału wychowawczego. Wychowanie, zdaniem Klemensa, jest wspólnotą przyjaźni polegającą na zwierzchnictwie, jest dążeniem do ideału, jakim jest *λόγος* uosabiany przez osobę Jezusa Chrystusa. Boski Logos jako uosobienie wszelkich cnót, prowadzi do nich w procesie wychowania. Zdaniem Klemensa, kluczowe znaczenie w pedagogice ma gnoza rozumiana jako poznanie nie obarczone pogańskim dziedzictwem gnostycyzmu, a opierające się na zaufaniu wobec rozumu.

Wystąpienie dr Filipowicza zakończyło pierwszy dzień obrad, zaś drugiego dnia obrady odbywały się w Kownie w siedzibie Uniwersytetu Witolda Wielkiego. Po uroczystym przywitaniu przez organizatorów rozpoczął się pierwszy panel moderowany przez prof. Vaida Kamuntavičienė oraz dr Martę Śliwę. Pierwszy referat wygłosił

dr Grzegorz Embros omawiający zagadnienie *Systemowych aspektów w naukach sozologicznych*. Zdefiniował on sozologię jako naukę o systemowej ochronie biosfery przed destrukcyjnym działaniem na nią antroposfery. W podejściu systemowym kluczowe znaczenie przypisuje się twierdzeniu, że system to coś więcej niż suma elementów, każdy z tych elementów jest wzajemnie powiązany i oddziałuje na inne, jak i na otoczenie. Takie ujęcie może zapewnić całościowe spojrzenie, nie pozwalające na popadanie w redukcjonizm, który upraszcza rzeczywistość. Na płaszczyźnie współpracy monodyscyplin sozologicznych nieodzownym elementem jest inter i multidyscyplinarna współpraca. Trudnością na drodze do ujęć systemowych i interdyscyplinarnych jest między innymi przekonanie o niezmienności wiedzy.

Wątek podejścia całościowego i holistycznego pojawił się również w wystąpieniu doc. dr Indrė Žakevičienė zatytułowanym *Ecocriticism and Ecopsychology as particular methods of Education*. Prelegentka przedstawiła wyniki badań z zakresu literatury ekologicznej. Nurt ekokrytycyzmu jest zainteresowany badaniem relacji człowieka z bytami pozaludzkimi oraz ze światem naturalnym, jak i zmianami w środowisku naturalnym oraz emocjami towarzyszącymi kontaktom ze środowiskiem naturalnym. Bardzo silnie pojawia się tu wątek budowania i analizowania relacji świata natury i świata kultury ze skupieniem się na poszukiwaniu elementów łączących oba te światy. Jednym z wątków podjętych przez prelegentkę była ekopsychologia, mająca swoje źródło w poglądach Carla Gustawa Junga. Celem ekopsychologii jest ożywienie ekologicznej podświadomości.

Problem relacji człowiek-przyroda z perspektywy moralnych zobowiązań człowieka podjęła również dr Dominika Dzwonkowska w wystąpieniu *Virtue and vice in environmental ethics*. Zaproponowała ona zastosowanie klasycznej etyki cnót do dyskursu środowiskowego. Zdaniem dr Dzwonkowskiej, dyskusja o postawach wobec środowiska powinna być kierowana z perspektywy obszaru własnych moralnych zobowiązań wobec przyrody w kontekście doskonalenia cnót środowiskowych i walki z wadami środowiskowymi. Wśród kardynalnych cnót prelegentka wymieniła: troskę, umiarkowanie, szacunek, mądrość i od-

powiedzialność. Cnoty te są lekarstwem na kardynalne wady w postaci: egoizmu, chciwości, arogancji, ignorancji (głupoty) oraz obojętności.

Cnoty mogą być pielęgnowane poprzez odpowiednio prowadzoną edukację. Problem edukacji i postaw, jakie ona kształtuje przedstawiła doc. dr. Asta Gustaitienė (VDU) w wystąpieniu zatytułowanym *Vaiko ir tėvų santykių raiška naujausioje realistinėje lietuvių vaikų prozoje: kas ką auklėja?* Prelegentka przytoczyła znane z litewskiej literatury dziecięcej przykłady postaw, które propagują antypedagogiczne wzorce. Kolejne wystąpienie poświęcone było problematyce biofeedbacku. Referat zatytułowany *Strategie metakognitywne i wspomagana samoregulacja w naukach o środowisku* wygłosiła dr Irena Grochowska. Biofeedback jest urządzeniem wspomagającym leczenie zaburzeń typu zespół aspergera czy ADHD, które pozwala obserwować fizjologiczną aktywność mózgu. Obraz ten jest odbiciem stanów wewnętrznych świadomości. Wobec tego faktu, biofeedback jest potężnym narzędziem, które może pomóc człowiekowi uaktualnić pełnię jego świadomości. Do kluczowych wyzwań należy zadbanie o mądre wykorzystywanie go przez fachowców. Wystąpienie dr Grochowskiej zakończyło obrady pierwszego panelu.

Drugi panel moderowały doc. dr. Indrė Žakevičienė oraz dr Dominika Dzwonkowska. Obrady tej części konferencji otwierało wystąpienie prof. Vaida Kamuntavičienė zatytułowane *Catholics and Others in Vilnius diocese in the 17th Century*. Profesor Kamuntavičienė przedstawiła bogatą strukturę kulturową i wyznaniową diecezji Wileńskiej oraz dokonała analizy struktury wyznaniowej tzw. Starej Litwy. Zauważyła ona, że jej mieszkańcy mieli własną religię uformowaną pod wpływem katolicyzmu i prawosławia. Wątek wpływów kulturowych podjęła dr Anita Ganowicz-Bączyk w wystąpieniu zatytułowanym *Jak procesy przemian w filozofii nowożytniej doprowadziły do kryzysu ekologicznego*. Powiązała ona kryzys środowiskowy z procesem zmian zachodzących w kulturze europejskiej. Szczególną uwagę zwróciła na pojawienie się w kulturze koncepcji ekonomii, która sankcjonuje pustoszenie środowiska naturalnego, na rozwój techniki oraz upadek moralności. Przed negatywnymi wpływami nie uchronił się także paradygmat naukowy

zmieniony pod wpływem metod empirycznych oraz materialistycznego podejścia. Jednak kluczowym powodem kryzysu środowiskowego było odejście od filozofii nurtu realistycznego, a w konsekwencji – dewaluacja wartości środowiska przyrodniczego.

Kolejne wystąpienie wygłosiły Asta Balčiūnaitienė oraz Jovita Daukšytė, które w referacie *Motivation as a spurring factor for learning foreign languages* przedstawiły wyniki badań dotyczących źródeł motywacji podejmowania nauki języków obcych. Podstawowym powodem skłaniającym do nauki języka obcego jest konieczność doskonalenia się w związku z pracą (86%) oraz chęć podróżowania (11,6%). Nauka języków nie jest zadaniem łatwym, gdyż największą trudność sprawia uczącym się gramatyka. Aż 92 % ankietowanych ma kłopoty z nauczeniem się zasad gramatycznych, co w porównaniu z trudnością w mówieniu deklarowaną przez 5% ankietowanych, jest znaczącym odsetkiem. Prelegentki podkreślają, że uczenie się języka jest integralną częścią zrównoważonego rozwoju osobowego.

Prelegentki badały osoby uczące się języka angielskiego i rosyjskiego, ale studenci Uniwersytetu Witolda Wielkiego mają także możliwość uczenia się języka polskiego. O swojej pracy i spostrzeżeniach związanych z uczeniem języka polskiego i przekazywaniem informacji o kulturze polskiej opowiedziała doc. dr. Irena Miklaševič w referacie zatytułowanym *Język polski a wiedza o Polsce: wychowanie ku przełamywaniu stereotypów*. Prelegentka pokazała, że nauka języka polskiego może być pomocnym narzędziem w przełamywaniu stereotypowych, negatywnych opinii o Polsce i Polakach. Wyniki badań ankietowych pokazały, że studenci, którzy rozpoczęli naukę języka polskiego mieli negatywne zdanie o naszym kraju i rodakach mimo, że nigdy nie mieli kontaktu z nikim z Polski, ani nigdy nie byli w Rzeczpospolitej. Badania powtórzone pod koniec kursu pokazały zmianę tego nastawienia i znaczącą poprawę wizerunku Polski w oczach uczestników zajęć. Referat doc dr Miklaševič zakończył obrady na Uniwersytecie Witolda Wielkiego.

Trzeciego dnia obrady odbywały się ponownie w siedzibie Wszechnicy Mazurskiej w Olecku. Pierwszy panel moderowali wspólnie Ja-

cek W. Czartoszewski i dr. Edward Grott. Pierwszy referat w tej sesji wygłosił Michał Latawiec na temat *Model wychowania ekologicznego ujęty systemowo*. Tezą referatu było stwierdzenie, że bez całościowego (systemowego) spojrzenia na wychowanie, uwzględniającego grupę wiekową, społeczną i kulturową, nie jest możliwe prawidłowe przeprowadzenie edukacji ekologicznej. W konsekwencji przedstawił on trzy wnioski. Po pierwsze, należałoby wprowadzić do edukacji formalnej przedmiot ekologia lub sozologia (kształtować świadomość ekologiczną). Po drugie, program edukacji ekologicznej powinien być elastyczny w zależności od miejsca, jak i regionu, w którym znajduje się szkoła. Po trzecie, ujęcie systemowe omawianego modelu umożliwia całościowe uchwycenie problemu wychowania ekologicznego (ranga informacji, eliminacja szumów informacyjnych, kształtowanie świadomości wszystkich grup społecznych i wiekowych).

Ks. prof. Zbigniew Łepko wygłosił referat na temat *Etologiczna teoria wychowania ekologicznego*. Prelegent mówił o etologii w znaczeniu – przyjętym przez Lorenza – jako biologicznej nauki o zachowaniu się istot żywych. Pierwsza część referatu poświęcona została zagadnieniu etologicznej perspektywy poznawczej. Na tle sporu o genezę świadomości oraz genezę instynktu, a także natury instynktu, przybliżone zostały badania Oskara Heinrotha (zajmującego się kaczkami krzyżówkami) i Charlesa Otis Whitmana (zajmującego się gołębiami). Odkryli oni zjawisko homologicznego charakteru zachowania się istot żywych. Wskazali, że cechą wyróżniającą dany gatunek jest repertuar behawioralny danego gatunku. Dało to podstawę dla Lorenza do wskazania, iż instynkt jest podstawą zachowania się i podporządkowuje popędy. W dalszej części wskazane zostały podstawy antropologiczne w twórczości Lorenza: przyroda w człowieku i człowiek w przyrodzie; filogenetyczna potencjalność człowieka; ontogenetyczna aktualizacja człowieczeństwa. Prowadzi to do procesu wychowania, w którym wychowawca nie tresuje, a towarzyszy wychowankowi. Jeśli człowiek zostanie dobrze wychowany, to nie będzie nastawiony antropocentrycznie. Zdaniem Lorenza, wychowanie polega na doświadczeniu dobra i piękną. Kon-

sekwencją przedstawionej koncepcji jest etos przetrwania człowieka na sposób ludzki.

Następny referat pt. *Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze. Nowy kierunek studiów w perspektywie organizacyjnej i dydaktycznej* wygłoszony został przez dr Małgorzatę Liszewską i dr Martę Śliwę. Prelegentki przedstawiły autorską koncepcję nowego kierunku studiów. Kierunek *Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze* jest odpowiedzią na potrzebę kształcenia studentów świadomych dziedzictwa regionalnego. Wzbudza on zainteresowanie wśród potencjalnych kandydatów, a co ważniejsze z przeprowadzonych wstępnych badań wnika, iż na rynku pracy jest miejsce dla przyszłych absolwentów. Druga część referatu poświęcona została szczegółowej prezentacji programu studiów. Przedstawiona propozycja liczby godzin i tematyki proponowanych zajęć wynikała ze specyfiki i aktualnych możliwości Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Zagadnienia związane z ofertą przedstawianą kandydatom na studia kontynuował w swoim referacie również Jacek W. Czartoszewski. Mówił on na temat *Oczekiwania studentów IEIB WFCH UKSW w Warszawie z zakresu poprawy atrakcyjności studiów. Sprawozdanie z badań*. Badania przeprowadzone zostały wśród studentów ochrony środowiska w latach 2011/2013. Przebadani to głównie kobiety (68%) mieszkające w dużych miastach (58%), po nauce w liceach ogólnokształcących (94%). Studenci wskazali, iż najbardziej interesujące dla nich byłyby praktyki i starze w instytutach badawczo-rozwojowych oraz w prywatnych przedsiębiorstwach. Natomiast najatrakcyjniejszą formą dodatkową byłyby zajęcia terenowe oraz możliwość uzyskania certyfikatów technicznych. Ponadto, studenci wskazali, iż dodatkowe stypendia mogą motywować do wyboru kierunku studiów.

Drugą część obrad prowadzili wspólnie prof. UKSW dr hab. Zbigniew Łepko oraz Michał Latawiec. Pierwszy referat pt. *Losy rodzin, wspomnienia oraz tradycje rodzinne – ich wpływ na wychowanie dzieci i młodzieży* wygłosił dr Edward Grott. Poświęcony on został prezentacji prac dyplomowych pisanych we Wszechnicy Mazurskiej w Olecku.

Wszystkie prezentowane prace były efektem przeprowadzonych przez studentów wywiadów z najstarszymi członkami rodzin lub mieszkańcami z okolic miejsca swojego zamieszkania. Autorzy prac wskazywali na istotną rolę, jaką odgrywa świadomość historii i losów swoich rodzin w wychowaniu obecnych pololeń. Rozprawy te wspierają także budowanie świadomości regionalnej. W ten sposób podkreślona została rola podejmowanej problematyki dla dziedzictwa kulturowego.

Ostatni referat wygłosił dr Antoni Skowroński pt. *Etyczne dylematy zrównoważonego rozwoju*. Autor wystąpienia stwierdził, że możemy mówić o jednej idei zrównoważonego rozwoju, ale o wielu jej interpretacjach i ujęciach. Z tego wynika, iż mówimy o wielu koncepcjach zrównoważonego rozwoju. Natomiast etyka zrównoważonego rozwoju wynika z etyki ogólnej, ale jest swoistą etyką szczegółową. Dlatego warto zwrócić uwagę na takie dylematy etyczne, jak np. antropocentryzm czy biocentryzm, rozwój czy wzrost, równość czy sprawiedliwość.

Na zakończenie obrad, głos zabrał Rektor Wszechnicy Mazurskiej prof. WM dr Józef Krajewski, który podkreślił rolę wychowania młodych ludzi. Zwrócił uwagę, iż podstawą skuteczności podejmowanych działań jest odpowiednie wychowanie społeczeństwa. Dyrektor Instytutu Ekologii i Bioetyki UKSW prof. UKSW dr hab. Zbigniew Łepko podziękował wszystkim zebrany za liczny udział w obradach konferencji. Natomiast Jacek W. Czartoszewski, w imieniu nieobecnego prof. Józefa M. Dołęgi, podziękował wszystkim oraz zaprosił na przyszły rok.